

Andrea Trajković
Student projektnog i
inovacionog menadžmenta

Diskriminacija, sport, ti i ja

Šta znači rodna ravnopravnost danas u Srbiji i kako pripremamo devojčice da tokom života, razvoja, karijere, uloge u porodici razumeju svoja prava i izbore se za svoj ravnopravni položaj?

Moj najupečatljiviji susret sa realnošću i razlikama u položaju devojčica i dečaka u društvu, dogodio se kroz sport. Deset godina bavila sam se ritmičkom gimnastikom. Iako je Srbija uvek imala izuzetne talente u ovom tipično ženskom sportu, moje drugarice nikada nisu dobijale ni podršku ni priznanje kao što je to bio slučaj sa našim vršnjacima koji su igrali fudbal ili košarku. Tokom školovanja, uprkos izuzetnim uzorima koje smo imale u našim nastavnicama, trenericama i naravno majkama, nismo dovoljno naučile o tome šta to znači imati ambiciju, želeći da se takmičiš i da budeš priznata u jednom patrijarhalnom društvu, i u oblasti kojom dominiraju muškarci.

Kada rukometašice Srbije nisu u planiranom terminu otputovale na Evropsko prvenstvo koje je bilo održano u Danskoj u decembru 2020. godine, i kada su doputovala u mesto održavanja prvih utakmica u grupnoj fazi takmičenja tek dan pred početak turnira, ja odavno više nisam bila sportistkinja. Ova vest promakla je i mnogim ljubiteljima sporta iako je reč o najtrofejnijoj reprezentaciji i sportu koji je pronosio slavu Srbije, a nekada i Jugoslavije na svim meridijanima. Za one koji ne prate sport i bave se mnogo dramatičnijim vestima i problemima kojima smo naravno danas okruženi, ova vest je možda trivijalna i ne zaslužuje posebnu pažnju. Ipak, nekada i ovakvi, naizgled nevažni postupci mogu biti odraz dubljih društvenih problema.

Ipak, mene je ova vest podsetila na deo razloga za neblagovremeni odlazak ženske rukometne reprezentacije i za tretman same vesti. Ti razlozi leže u ukupnom odnosu prema ženskom sportu, koji se decenijama unazad nalazi između deklaracije, programskih zadataka, proklamacija i stvarnog, realnog izumiranja. Uzroci su mnogostruki, ali takođe se mogu podvesti i pod materijalne faktore. O tome slikovito svedoče i budžeti klubova i to što, kada vidimo ženu u ulozi sutkinje na nekoj važnoj međunarodno fubalskoj utakmici, to doživljavamo kao incident, ili kao egzotiku.

Sušтина je u tome da je sport važan za osnaživanje žena na način kao što je to važno i u politici, i na radnom mestu i u porodici. Činjenica jes da su žene diskriminisane u toj sferi kao i u svakoj drugoj.

Nisam istoričarka sporta, ali sam tokom godina pokušavala da saznam više. Ono što jesam naučila, uglavnom sama, pretražujući internet kao i mnogi moji vršnjaci, bez nekog ko bi me uputio u prave izvore ili me naučio u školi, jeste da je diskriminacija žena stara koliko i samo čovečanstvo, a diskriminacija u sportu, svakako od prvih olimpijskih igara u antičkoj Grčkoj. Žene nisu mogle da glasaju, niti da učestvuju ali ni prisustvuju olimpijskim igrama. Vekovima kasnije, mnogo toga se promenilo u odnosu prema sportu i u samom sportu, samo je odnos prema ženama i njihovom aktivnom učešću ostajao nepromenjen. Ženama učešće nije bilo dozvoljeno ni na prvim modernim Olimpijskim igrama održanim 1896. godine. Tek početkom 20. veka dolazi do napretka u tom pogledu i 1900. godine, na Olimpijskim igrama održanim u Parizu učestvuje 12 žena, takmičući se u golfu i tenisu. U oblasti koja počiva na igri, slobodnom ispoljavanju dara i snage i nesputanom razvoju mogućnosti, prve prave promene su usledile su godinama nakon II svetskog rata, kada su ljudska prava dospela u centar interesovanja čovečanstva.

Pojava žena u sportu i na sportskim događajima kod nas je relativno skorijeg datuma, kada su žene aktivno počele da učestvuju u samom sportu i sportskim aktivnostima. Hronologija i istorijat modernih igara i sportskih manifestacija svedoče o postupnom i mukotrpnom osvajanju prostora za ravnopravno učešće. Koliko je to nepravedno i neopravdano može se sagledati i kroz potvrđene naučne studije i teorijski i praktično dokazane činjenice o pozitivnim aspektima fizičkih aktivnosti kod žena, ali i važnosti sporta za dečake i devojčice od najranijeg životnog doba.

Kako je diskriminacija ušla u sve pore društva, odrazila se i na učešće devojčica školskog uzrasta na sportskim takmičenjima. Imajući sve ovo u vidu dolazimo do poražavajućih informacija da devojčice školskog uzrasta znatno manje učestvuju u sportskim aktivnostima u odnosu na svoje vršnjake. Prema podacima Ministarstva omladine i sporta na sportskim takmičenjima u okviru škole učestvuje 41% devojčica prema 59% dečaka, što dalje ukazuje na manju afirmisanost žena u sportu i sportskim organizacijama.

Iako je napredak žena u sportu kroz istoriju znatno veći mi i dan danas možemo registrovati vidnu diskriminaciju žena u ovoj oblasti. Na prošlogodišnjem Sajmu sporta Komisija žene i sport Olimpijskog komiteta pripremila je statistiku o zastupljenosti žena na rukovodećim pozicijama. Prema ovim podacima u sportskim savezima stalno zaposlenih ima 98 muskaraca i 75 žena, muskarci su predsednici u 32 saveza, dok se na toj poziciji nalazi svega 5 žena. Od 110 atletskih klubova, žene su na čelu dva kluba. Kada je reč o košarci u našoj zemlji postoji 124 ženskih klubova, dok za muškarce postoji čak 241 klub, a na pozicijama predsednica ovih klubova nalaze se samo dve žene. Od 340 odbojkaških klubova žene vode svega 15. U međunarodnom udruženju Srbiju predstavlja 49 muškaraca i 12 žena, a od sportista u našoj zemlji 159.525 je muškog pola, dok je 27.579 ženskog. Imamo 7.190 trenera muškaraca dok je svega 394 žena na toj poziciji.

Iako Srbija još od 2009. godine ima Zakon o ravnopravnosti polova iz kojeg posebno ističem čl. 34. Pod naslovom "Ravnopravna zastupljenost polova u sportu" i koji kaže: "Obrazovne ustanove dužne su da obezbede jednake uslove za aktivno bavljenje sportom, nezavisno od pola, i da preduzimaju mere podsticanja fizičkog vežbanja i sportskih aktivnosti za devojčice i žene. Sportske organizacije i udruženja dužni su da obezbede ravnopravan tretman polova u razvijanju i finansiranju sportskih aktivnosti. Sportske organizacije i udruženja dužni su da obezbede ravnopravnu zastupljenost polova u organima upravljanja tih organizacija i udruženja". Očigledno je da gotovo ni jedan od ovih stavova nema svoju primenu u našem svakodnevnom životu u punom smislu, niti postoje mehanizmi da se oni obezede.

Ova situacija nije samo u našoj zemlji ovako onespokojavajuća pa je prema istraživanju Evropskog instituta za ravnopravnost polova 2015. godine urađena statistika o položaju žena na vodećim pozicijama u komitetskim savezima Olimpijskih sportova u Evropi. U istraživanje je uključeno 28 zemalja, a statistika je pokazala da se na predsedničkim položajima nalazi svega 4% žena, dok se na potpredsedničkim položajima nalazi 9%, na mestu članica odbora vrhovnog tela nalazi se 15%, na direktorskim položajima 22% žena. Što je sve ukupno 14% zastupljenosti žena.

Osim što se sport stereotipno smatra „muškim poslom“ veliku ulogu u diskriminaciji ženskog sporta imaju i mediji, koji nedovoljno izveštavaju i nedovoljno pridaju značaja uspesima žena na velikim takmičenjima. Shodno tome u našoj zemlji su očigledno zapostavljeni sportovi u kojima uglavnom dominiraju žene. Time su zapostavljeni uspesi devojaka u sportovima poput umetničkog klizanja, atletike, a kao što smo već naveli i ritmičke gimnastike i ženskog rukometa.

Investira se u prosperitet sportova koji mogu da donesu profit kroz sponzorske ugovore, donacije međunarodnih organizacija, ostvarivanje televizijskih prava ili prodaju ulaznica. Za logikom kapitala povode se i ljubitelji sporta, novinari. Na kraju i roditelji koji sledeći taj narativ decu upisuju u škole fudbala, košarke, tenisa. A kada bi se više promovisao ženski sport, ulaganjem, pažnjom i ne samo kao biznis, već i kao jednu zdravu, ljudsku aktivnost koja doprinosi našem razvoju, to možda ne bi bio slučaj.

Pored diskriminacije pomenutih sportova od strane države, važno je napomenuti činjenicu da se o uspesima žena u ostalim takozvanim „muškim sportovima“ priča tek kada se dostigne svetski uspeh koji se ni na koji način ne može osporiti ili zanemariti. Jedan od takvih primera je uspeh na Olimpijskim igrama održanim 2016. godine gde je od 8 osvojenih medalja, čak 4 pripalo ženama. U tenisu dolazi do dramatičnih promena, mada nije reč o dugoročnoj, sistemskoj akciji, već pojedinačnim istupima vrhunskih igrača i igračica.

I pored svih gore navedenih činjenica o neadekvatnom tretiranju žena, jedna od možda i najvažnijih stavki jeste stavljanje žena u inferiorniji položaj i na materijalnom polju. Jer žene sportistkinje znatno manje zarađuju od muškaraca koji se bave istim sportom. Prema istraživanju BBC Elite British Sportswomen's pokazalo se da 84% ispitanica prima neadekvatne novčane naknade u odnosu na svoje muške kolege. Ove tvrdnje naveo je i France Football 2019, godine, kada je objavljeno da Lionel Mesi, najplaćeniji fudbaler sveta zaradi 141.000.000 dolara po sezoni, dok najplaćenija fudbalerka sveta Karli Lojd zaradi znatno manje, tek 518.000 dolara po sezoni.

I na kraju, bez obzira na diskriminaciju koja je vidna, uspesi žena na prestižnim sportskim takmičenjima se definitivno ne smeju zanemariti, pogotovo jer su u periodu od svega 100 godina dostigle isti stepen uspeha kao i muškarci kojima je to ipak profesija vekovima unazad. Da li se uprkos velikim deklarativnim uspesima mi i dalje, posebno u Srbiji, nalazimo u patrijarhalnom sistemu koji nam diktira norme ponasanja i odnosa prema rodnoj diskriminaciji u svakoj sferi, pa i u sportu.? Sa sigurnošću može se tvrditi da pored većih materijalnih izdvajanja za ženski sport, amaterski i vrhunski, omladinski i profesionalni, recimo, javne rasprave o ženama u sportu, kampanje za motivisanje devojčica i devojaka za učešće u sportu, obuke o liderstvu u sportu, promocija sportistkinja kao uzora mladima, uklanjanje rodni predrasuda i stereotipa, borbe protiv diskriminacije i slično umnogome bi izmenile i statistiku i sliku koja još uvek je osenčena muškom dominacijom.

Kako bi uspele sve afirmativne akcije, kako bi se doneli neophodni zakoni i deklaracije, važno je naglasiti da smo svi jednaki. Zajedničkim snagama moramo se potruditi da se borimo protiv ove vrste nepravde.

Zato se nadam i očekujemo da će se donošenjem novog zakona o rodnoj ravnopravnosti koji se već neumesno dugo čeka, neke od tih nepravdi ispraviti.